

אזיסקיט אין שבת

תג
הפסח
ט"ז ניסן תשע"ה
גיליון 200



נדברי נורינו ראש הישיבה שליט"א

מאמר לחוג הפסח, ובו תפארו פמה ענינים: תל"ד
זעירא ל"ו ויקרא" קבירת הלוואות על ידי משה
רבנו, פעם של הלל הזקן בענין קרפון פסח; וסוד
קבירת המטה ב'חד' והלפנתו לראשיתו, וענין
"הגדול לבני" בליל הסדר:

ברב השנים פרשת ויקרא הל בחדש ניסן,
לפני חג הפסח. והענין בזה, שבשפסם משה
רבנו לבנות את המושב, נאמר (שמות מ
לג-לח): "ויכל משה את המלאכה, ויכם הענין
את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המושב,
ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן
עליו הענין וכבוד ה' מלא את המושב", ומיד
אחרי זה: "ויקרא אל משה... ש'ה קרא לו
וצוהו על הקרבנות, ובכלל זה על קרבן פסח,
הקרבן הראשון שהקריבו ביציאת מצרים,
ואיתא בתרגום יונתן בן עוזיאל על הפסוק:
"ואשא אתכם על כנפי נשרים", שהיה זה
בליל הסדר, שהביאם הקב"ה לישראל על
כנפי הענין לארץ ישראל, למקום המקדש, ושם
הקריבו את הקרבן הראשון, קרבן פסח, ועל
ענין זה נאמר שבפסח את אהל מועד, ומיד
אחרי זה "ויקרא אל משה", ולכן ברב השנים
קוראים פרשה זו לפני פסח. ועתה נבאר
כמה ענינים מהפרשה ואידך הם קשורים
לפסח:

"ויקרא אל משה", "ויקרא" כתוב באל"ף
זעירא, מפרש בעל המורים שמושה רבנו
רצה לכתב "ויקר", כמו שכתוב אצל בלעם,
לא שמושה חשב שהוא דומה הלילה לבלעם,
אלא שהוא הרגיש שפמו שאצל בלעם זה
היה מתנה שה' קרא אליו, רק בשביל שיהיה
נביא לאמות העולם, בך אצלו זה מתנה
מאת המורה, לפיכך לא רצה לכתב בלל
אל"ף, אלא תקב"ה צוהו שיקתב "ויקרא"
מלא עם אל"ף, לפיכך כתבו בא' זעירא.

קשיות בפרשת ויקרא

ונתקשה בזה מורי ורבי, מרן פוסק הדור
בעל שבט הלוי שליט"א, שהקב"ה ישלח לו
רפואה שלמה מהרה: (א) מה הועיל משה
במה שקתב א' זעירא אם היה בכתב "ויקר"

משה? וכי משה רבנו בא ח"ו לכלל פעם? הן
אמת שהגמרא אומרת (פסחים סו:) שמושה
רבנו בא לכלל פעם ונעלמה מפניו הלכה,
אבל באן לא מצינו בך, ומה הפשט ככעם זה,
הרי בפרשה זו גופא הוא מסר נפשו עליהם,
וכאן הוא פועם עליהם?

ובדגמת זה מצינו אצל הלל הזקן, בדאיתא
בגמרא (פסחים סו): הלכה זו - אם פסח
הזחה את השבת - נתעלמה מפניו בתיקרא,
אמרו להם: אדם אחד יש והלל הבבלי שמו,
ששמש שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון,
הלכו אצלו, אמר להם: פסח דזחה את
השבת. מכיון שקד - שראו שפסק להם, מיד
הושיבוהו בראש - שהיה לבני בתיקרא
שפלות גדולה, וכיון שראו שגדול מהם
בתורה ותריו לו על הנשיאות. היה הלל יושב
ודורש לפניהם כל היום בהלכות הפסח
התחיל מוקנמן בדברים אמר להם מי גרם
לכם שאעלה מכם בלילה ואתה נשיא עליכם
עצלות שהיתה בכם שלא שמישתם שני גדולי
הדור - מה הפשט בזה? הלל הזקן העניו
השפל הגדול, כיון שמינו אותו נשיא הוא
מתחיל לקנטר אותם בדברים? אלא הפשט
בכל זה הוא, הן אצל משה והן אצל הלל,
שזה לא היה פעם פנימי אלא חיצוני.

שפלותו של הלל הזקן

ונפתח בהלל הזקן: הלל הזקן נהיה עכשו
נשיא, והדבר הראשון שעשה שלא יבוא
לכלל גאון, ולכן הוא עשה את עצמו ככועם,
והוא גם רצה לתראות להם את
הסרונותיהם, לכן אמר להם שהוא השתמש
עם השפלות, והתורה היא שהביאה אותי
לידי זריוות - בלומר אדם יש לו עצלות
שבא מגאון, והוא משתתה והושב, האם
מתאים לי לשמש את שמעיה ואבטליון שהם
בני גרים? האם הם צדיקים באמת? גדולים
באמת? הרי מאהריהם נמצא קפה של
שרצים גדולה ובדאי היה הרבה שהתלוצצו
מהם, הרי אין דור שאין בו ליצינים ואמרו
שאין זה מן הראוי שגרי צדק ינהיגו את כלל

ניהא, אבל עכשו שקתב ויקרא מה עומק
המושמות הרמוזה בכך שהא' זעירא. (ב)
מדוע בכלל כתוב ויקרא ולא וידבר. (ג) מדוע
לא כתוב "ויקרא ה' אל משה". (ד) מדוע לא
הקמין משה אות אהת משמו בתורת ענוה,
ומדוע דוקא בתבת ויקרא הקמין א'. (ה)
מדוע דוקא בתחלת פרשת הקרבנות, שם
משה רבנו מבטא את הענוה שלו? (ו) מדוע
נכלל בכל מעשה המושב תבת את' על כל
כלי וכלי למה לא נכתב הכל בו החבור?

שבירת הלוואות

ותרין מו"ר מרן בעל שבט הלוי שליט"א
עפ"ד ואמרנו להוסיף, ולבאר זאת, נשוב
לפרשת הענין "ויקרא העם כי בושש משה",
נכנס לעם ישראל מרוניא וכעם על שמושה
מתעכב, מלבד והושע שהמתין תחת הרה,
כי הכין שבכל רגע משה רבנו מוסיף לקבל
תורה ודעת ה', וכיון שקד עשו את הענין.
והראשונים כבר דנים אם זה היה ע"ז ממש,
הרמב"ן הקדוש אמר שהם רק עשו תחליף
למשה רבנו שזה נחשב פניות מובה על מה
שעשה לנו בן עמרם.

מה עשה משה? "ויקרא את הענין ומהולות
ויהר אף משה וישלך מידיו את הלוואות
וישבר אותם תחת הרה", נשאלת השאלה
מנין לו למשה רבנו שמתר לשבר את
הלוואות שנקתבו באצבע אלוקים? ואמת
שיש מי שתריך שמושה רצה שלא יהיה
תביעה על כלל ישראל, שעברו על מה
שכתוב בלוואות ולכן שברם, אבל עדן
קשה: הרי בלוואות לא כתוב עונשים, שמי
שעובד ע"ז חייב מיתה רק כתוב שאסור
לעבד ע"ז, ומהיכי תיתי שיענישו ישראל
בשביל הלוואות? וביותר, שבלוואות עצמם
כתוב "לא תשא את שם ה' לשווא", ואידך
משה רבנו שבר את הלוואות שיש בהם
הרבה שמות הקדש, ועושה אותם שוא
ומעבירים מן העולם

איה בעמנו הצדיקים?

עוד צריך להכין, שהתורה אומרת "ויהר אף

ישראל, כמו דואג ואהיהתפל שהתלוצצו על דוד שהוא ממזר או גוי, כמו שנאמר "ישוהו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר", שנה הולך על הת"ח הדינים היושבים בשער המשפט ושותים יינה של תורה, (מדרש), וכפי שחשבו עליו בתחלה ישי אביו ואהיו כמו שאמר דוד "מזור הייתי לאחי ונגרי לבני אמי", (פמוכא בילקוט המכירי על תהלים, ובמדרשים).

אבל - אומר להם הלל - אחרי הכל אדם שחושב כך סופו שפפסיד, והמוניע לכל זה שהנו גארותן גדול ועצלו, ואני התגברתי על כל העצלות הזו והייתי רץ בזריזות גדולה לקבל מהם תורה בכל יום, והלל אכן התעטף בקצף הפעם' התנהג באדם הפועם באמת וזה היה רק היצוני, ומדוע? בכדי ללמד אותם שאין ראוי להתנהג כך ועדין לא זכו למדת הענוה, ולכן לא שמשו את גדולי הדור.

אמרו לו מי ששכח ולא הביא סבין מהו? אמר להם הלכה זו שמעתי ושכחתי - באן הלל רצה ללמד אותם מה קורה למי שפועם, וגם רצה להראות להם ענוה שהוא לא יודע הכל, הרבה פעמים בשביל הלכה אנשים עומדים על דעתם, ויכולים לבזות בני אדם, ולעבר על אפרי תורה חמורים, וע"ז אמרו חז"ל: כל ת"ח שאין בו דעת נבלה טובה הימנו, והאמת הוא להפך, שהרי אמרו במגלה (ג): מת מצוה דוחה הכל, ומהו מת מצוה? פרשו בירושלמי כל שצווק ואינו נענה, הינו אדם שאין לו מושיע לעזרו, ואם זה דוחה את כל התורה בלה, כ"ש שאדם לא יעמוד על דעתו בגלל הלכה כדי לבזות ולהשפיל בני אדם שגדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה שבתורה כפ"ש "לאחותו" וכי' שאם הלך לשחוט פסחו ולמול את בנו ומצא מת בדרך, פטור מכל זה, והיב לקבור את המת.

וזהו שהרצה להם הלל תזקן איך זה באמת נראה וכמה מדת הפעם והתקנאה כבדים ומאוסים. הלל רצה שלא יקנאו בו בעצמו, וגם רצה ללמד אותם שעליהם לשמש אותו, שלא יחזרו על הפעות שעשו אצל שמעיה ואבטליון, ואת כל זה הלל המחיש להם בפעל מה זה פעם ומה זה קנאה, וגם למד אותם עוד, למד לשונך לומר איני יודע, (אבות) וגם אמר להם הנח להם לישראל, אם אינם נביאים הם בני נביאים הם - הלל אמר להם כמה חשיבות יש לכלל ישראל שנקראים בני נביאים וגם כל יהודי פשוט בשוק יודע יותר ממוני, וכך היה גם אצל משה שכתוב אצלו "ויקצף" מלשון קצף ובעות שאין בהם ממש, הכל היה היצוני, וחז"ל אומרים שנסתלקה חכמתו ונבואתו, ונתעלמה ממונו הלכה, לא שבאמת נתעלם

ממונו, אלא הכל היה ללמד את העם, הוא למד אותם מה מפסידים מהפעם, גם בפעשה של פנחס (סנהדרין ק) ששכח ורצה מעשה ונזכר הלכה ואמר לו אל משה קרינא דאינרתיא איהו לתי פרוקא, הינו משה אמר לפנחס אני הקרתי את אגרת הלוחות לעמי - אני רוצה להיות השליח לקימם ע"י שאקבל בזיונות ואשתק ואפילו שיש לי מה לענות אקים מדת 'ישפה' - יש-פה להשיב, יש-פה ואינו משיב, וכדי שיוכל ה' לכתב עלי "והאיש משה עניו מאד", ועוד קרינא דאינרתיא וכו', איהו - אתה תקים את המצוות של "בערת הרע מקרבך". הינו שמושה ותר לפנחס מטוב עינו לבקר את הרשע ומרי בן סלוא.

השקאת סומה ושכירת הלוחות

וכשראה משה שעשו את העגל מחמת מרוניא וכעם, שהיה להם כפ"ש "כי בושש משה לבוא", מיד הרצה להם המחשה איך זה נראה לכעוס, ויחר אף משה וישלך מידי את הלוחות... ויטחן עד אשר דק", מפרש רש"י: בקש לבדקם בסומת, גם אצל סומה מצינו אותו דבר תמוה, שלוקחים שם השם ומתקנים אותו בפנים, ומשקים את הסומה, וכן גם באן משה רבנו שכר את הלוחות, "אל הנחל הירד מן החר" (דברים) - הנחל הזה נעשה מהפון שהיה יורד בהר, ועין יומא עין: שירד שם ליהושע כנגד כל ישראל, ומשה רבנו השקה אותם מהפנים שהיה מערב בהם משכרי הלוחות - שכרי שם השם, ומדוע? כדי ללמד אותם שאין שום תועלת לקבל את הלוחות, אם זה לא נבלע באברים ומביא לידי מעשה, לכך משה רבנו שוכר את הלוחות בידיים, ומשקה אותם מהשכרים, ללמדם שעדיף לשכר את הלוחות, העקר שלכפוס זה יבנם לתוכם, כפ"ש "ותורתך בתוך מעי", וזה גם הפטרה של השבעת הסומה.

קרח חולק על שכירת הלוחות

ואהרן בא למשה רבנו ואומר לו: "מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליי הטאה גדולה" - אלו טובות העם עשו לך שעשית להם דבר כה רע, על דרך שאמר החתם סופר, שאדם שעושה רע לחברו זה בגלל שעשה לו הרבה טוב... ואומר אהרן למשה: "אל יחר לאדוני" - אני יודע שאתה לא בכעם, אתה לא שוכר את הלוחות מכעם חלילה, "אתה ידעת את העם כי ברע הוא" - העם בכעם, אני יודע שאתה רק ממחיש להם איך הם מתנהגים, שהם פפויי מוכה, ואין להם הכרת הטוב אליה, ויש להם מרויניה וכעם עליה, ואתה רוצה ללמד אותם, שכל התורה בלה לא שוה כלום, אם האדם בכעם - הלוחות נשפרות מתוך הפעם. וכמו שאמרו (סומה ה.) כל הפועם באלו עובד ע"ז. כי אם משה רבנו לא היה שוכר את הלוחות, הם לא היו קולטים אף פעם מה כל כך רע במה שהם עשו, ובדאי

גם בששבר את הלוחות. קרח ואנשיו טענו כנגד משה: מי נתן לך רשות לשבר את הלוחות? זה לא שלך, "כל העדה בלם קדושים" - בלם שמעו בסניי "אנכי" ו"לא יהיה לך", וכי מתר לזרק ספר תורה על הארץ? ועוד לקרעו ולשפרו? וכמוכן זה היה בהמשך אחד מהטענות של קרח על משה רבנו רח"ל.

"לעיני כל ישראל"

וזהו שכתוב בסוף התורה: "ולכל היד החזקה... אשר עשה משה לעיני כל ישראל", משה רבנו עמד אז על ראש הפסגה, ורצה איך כל כלל ישראל עומדים להבנם לא", והוא אינו נכנס בגללם, והוא רוצה ברוח"ק את ביהמ"ק הראשון והשני, וכל הנחמות העתידות, והוא נשאר בחו"ל, ובכל זאת "לא כהתה עינו" אל תקרי כהתה אלא בעסה, הוא לא פעם מעין רעה, אלא היה לו עין טובה על כלל ישראל.

ועל זה אומרת התורה - "ולכל היד החזקה מפרש רש"י: שקבל את התורה, "לעיני כל ישראל". שנשאו לבו לשבר את הלוחות לעיניהם. התורה מעידה שמושה רבנו לא שכר את הלוחות מחמת פחד או הלשה חלילה, לא ולא ידו היתה חזקה, אלא שנשאו לבו הינו בלב מרומם שכרם, ושקחה היתה שורה בלבו באתו זמן, ומדוע עשה זאת? "ולכל הפורא הגדול" - להבנים ורצה בכלל ישראל.

ולמה הדבר דומה? לכן שהתנהג שלא בהגן, וביא אביו ותחל לגער בו ולהראות לו פעם היצוני על פניו כי לפעמים תיגד לא מבין שהוא עשה משהו לא טוב, ורק ע"י גערה הוא מבין, ובאמת האב אין לו שום פעם על בנו, אלא זה מתוך אהבתו אליו להביאו לדרך הישר. ולכן תקב"ה אמר למשה יישר כהך ששברתי, מפיון שלא היה להם את הפורא הזה על הטאם הגדול, ואף השכו שעשו את הדבר הטוב ביותר, ובהו שמושה שכר את הלוחות, זה גרם לעם ישראל להבין שהם טעו, ומפה למדים אנו את דרך ההנהגה שרק מתוך שליטה ורזע נפשי יכול האב להראות לבנו פנים פעוסות ולהנכו, אבל מתוך פעם אסור לחנך בשום פנים ואופן, ועל כן נהגו ישראל קדושים לשבר בעעות שמחת התנהגה כוס לזכר החרבן כי דוקא כשיש שמחה גדולה ומתוך נפש רגועה וישלוח אפשר לשבר את הכוס ולזכר את כל החרבן הכללי והפרטי והחסרונות שיש.

שכירה זהו החבר

ובשכירת הלוחות היה גם חיזוק לכלל ישראל, שלא להבם רש"י סים את פרושו על התורה בשכירת הלוחות, שה' אמר למשה "יישר כח ששברתי" כדי שכללם שכל

השברון שיש לאדם, שהוא שבור בלבו בעולם הזה שפלו שבירה אחת גדולה, ואין מקום שאין בו איזה שבירה - שאין שום דבר שהוא שלם בעולם הזה, הלכבות שבורים וכל בני האדם שבורים, עם מלא סדקים של מעשים רעים, ואדם נולד עם מעשים רעים, ועם מה של שקר ועם לב של שקר - אבל אחרי הכל ה' יודע מה האמת, ומשליך את זה לארץ, כמו שכתוב "ותשליך אמת ארצה", ומשה רבנו הלך בדרך ה' ושבר את הלחות - שזה התורה הקדושה שנקראת אמת. פי בשביל להצליח צריך לשבר את האמת הזו, ודוקא מהשבירות האלו נהיה הרבה טוב, ומזה נהיה כל המשפן כמו שנגזר בהמשך.

ומשה רבנו השקה את ישראל את המים שמערב בהם שכרי הלחות, בנגמת יחזקאל (דב"ר) "אכול את המגלה הזאת... ואכלה ותהי בפי בדבש למתוק", כך ישראל היו צריכים למעם את הטעם האמתי של התורה. תו"ל אומרים (הוכח בתוספות בתיבות קד): עד שאדם מתפלל שייבנסו ד"ת לתוך מעיו, יתפלל שלא יבנסו מעדנים בתוך מעיו - אדם שהוא חולה מרגיש טעם של מעדנים במאכלים מקלקלים ומזיקים ועפשים, כאלו מעדנים אדם יכול למעם בשלומד שלא לשמה. וע"ז אמר "הוי לאומרים לרע טוב ולמר מתוק ולחשף אור" וכן "במחשבים הושיבני" זה תורת בכל - למוד בצורה מבלבלת שאינה באה לידי מעשה והיא חשף, (עי' מהרש"א ב"מ דף פה, סימן ר"ת פלפול הכל). ועל זה צריך להתפלל, דבר ראשון לא למעם טעם טוב בתורה שלא לשמה, ורק אח"כ אפשר להתפלל שנטעם את הפתיקות בתורת אמת, כמו יחזקאל הנביא, בכדי שייבנס להם לתוך תוכם. כמו הפון שהיה נבלע בגשמי באיברים כך התורה צריכה להבלע ברוחני באיברים הרוחניים. וכמו שאמרו (ערוכין נד.) חטוף ואכול חטוף ושתה, וכל זה אפשר לזכות רק דרך שתית השכרי לוחות דהינו מתוך הענוה והשפלות והנאמנות והבטול לפני הת"ח מתוך "איזהו חכם הפכיר את מקומו", שרק מתוך כך שמפיר את מקומו הוא משביל לחטוף ולקבל כמה שיותר דעת וחכמת התורה מהת"ח.

עין טובה ונאמנות

וזה היה עין טובה של משה, פי באמת התורה היא תורת משה אבל משה רבנו נהג כזה עין טובה, והשקה את הלוחות לכל ישראל, כל אחד שתה אותה אהרת מהלוחות, הוא חלק שירים לכל ישראל, וכך התורה נכנסה לתוך תוכם. וע"ז אמר הקב"ה "וישר כהן ששברתי".

וכך היו עושים גם לפומה, פי אשה צריכה

נאמנות גמורה לבעלה, לפיכך זו שנתערער אצלה הנאמנות, היו משקים אותה מפי הפיור - שנעשה מפראות הצובאות, שהיו סמל לנאמנות של נשות ישראל במצרים, ובו היו נותנים מעפר המשפן שהוא "משפן העדות", עדות שאנו נאמנים לקב"ה, ועפר המשפן מסמל לשפלות וענוה דרך עם ישראל מעולם, וזאת האשה כל סבת ביאתה להטא שפחה הוא רק מחמת חסרון הענוה והנאמנות לה' ולבעלה, ועל פן היו מוחקים את שם ה' להראותה את גדל הכרת מעשיה שפרקה מרות שמים מעליה ועזבה את דרוך ישראל עם קדוש, ועל פן באמת אם לא הטאה אני "ונקתה ונזרעה זרע" וזוכה להביא בנים טובים ביותר להורות שאדרבה זאת האשה היא נאמנת לה' ותורתו באמת ונתקיים בה "ותורתך בתוך מעי" שהיא תיה בכל מהותה את דרוך ה' והוא מבלע באיבריה ועל פן היא זוכה להביא בנים טובים ושלמים.

הפסלת של הלוחות למשה

מיד אמר הקב"ה למשה "פסל לך" - משלך, וכמו שנגמר בקמטרת: "קח לך סמים", ודרשו ז"ל "לך" משלך, והינו שהפסלת של שכרי הלוחות שהשלקת וזרקת יהיו שלך. וזה מרמז בתבת "וישלך" מידיו את הלוחות, "וישלך" - אותיות "ויש לך", ומובא בחו"ל שמהפסרינו נעשה מחצב ומשה הצב ממונו לוחות שניות, ומחשירים תרם לתרומת המשפן - משה רבנו לקח את שכרי הלוחות הראשונות, וקבעם בתוך המשפן, כמו שאמרו תו"ל (ב"ב יב): לוחות ושכרי לוחות מנהים בארון, בארון עצמו היה זהב מתרומת משה, שתרם מהשירים של שכרי הלוחות, שנעשה מחצב של זהב ואבנים טובות בדברי תו"ל, ולא רק בארון אלא בכל בלי וכלי מפלי המשפן, היה משכרי הלוחות (מדרשים), וכמוכא בחו"ל (שמו"ר פסודי) שהשדו במשה שלקח מתרומת המשפן, ולא נתבררה נאמנותו עד שראו שהוסיף מעצמו.

ממה הוסיף משה? מהאוצר של שכרי הלוחות. וגם הנשיאים שלא היה להם מה לתת לתרומת המשפן, קנו ממשה את אבני השמים ואת אבני הפלואים - מדוע נקרא שמים מלואים? פי הם היו מלוי לכלי המשפן משכרי הלוחות, ובכל בלי מפלי המשפן היה משכרי הלוחות - במנורה היה משכרי הלוחות, והספה שמושה רבנו היה צריך להשלים את המשפן עם שכרי הלוחות, פי תמיד היה עליו חששות שהוא מתעכב ולא עומד בזמנים... ולכן הוצרך משה לשים את שכרי הלוחות על כל דבר במשפן, כדי שפך ויכרו שאין מה להתרעם על משה רבנו כלל, שכל דבר שעשה היה על פי ה', ולכן המשפן נקרא "עדות", כמו שכתוב: "אלה פסודי המשפן משפן העדות", שהמשפן היה עדות

לכל באי המשפן שהקב"ה ותר להם על הטא העגל וכך לא יחזרו למעשיהם הרעים ולא יחשדו במשה רבנו כלל, וגם בשראו את שכרי הלוחות על המשפן זה היה נחום שה' מחל להם על הכל.

חלמוד מהמשפן

וכן איתא במדרש הגדול, מהו שפתיב את הארון ואת בדיו... ואת... ואת... ל"ט פעמים (עי"ש הפניני) כנגד ל"ט מלאכות של שבת, מה הענין של "את"? את זה מא' ועד ת', כלל של התורה כלה, הלוחות הם כל התורה, וכל החשיבות של המשפן הוא רק עם התורה הקדושה, גם תבת "את" יש בו את האות הראשון והאחרון של תבת "אמת", פי המשפן יכול חליה להכניס גאווה בפניהם, ואפשר חליה לעשות את העבודות בגאווה, ושכרי הלוחות שנקבעו במשפן הזכירו את מה שהיה, שברגע אחד של פעם וקנטור הנזכר מנאווה, אפשר להפסיד הכל. וכך הכהנים עבדו עם לב נשבר.

וכל אחד שהיה נכנס למשפן היה מראה לבנו את שכרי הלוחות שמשלמים את כל המשפן, וכן הכהן היה מראה לאיש ישראל הפא עם הקרבן, או לאשה סוטה וכל פיוצא בזה: פא וראה את כל אבני התכלת הקבועים פה, זה מוכיר לנו את כל מה שארע, איך הלוחות נשברו ומה היה החטא, וכמה צריך להשמר מפניו... והלוחות היו בצבע תכלת במאמרם (מנחות מג:), תכלת דומה לאבן ספיר, והלוחות היו מספרינו, ולפיכך גם בתכלת מצינו אותו הדבר, שהוא נגנו ועתיד לחזור לעת"ל, ובכל פעם שמבויטים בציצית, נזקרים שחור לנו את התכלת, חסר לנו את הלוחות. ונעין במדרש הגדול (פרשת שלח טו לח) וז"ל: למה הוהירה תורה על תכלת? מפני שהתכלת דומה לספיר והלוחות היו של ספיר, לומר לך כל זמן שישארל מסתפלין בתכלת הוא הן נזקין מה שכתוב בלוחות ומקימין אותו, וכן הוא אומר: "היה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', עכ"ל.

וגם שלמה המלך קבע מהם בשערי ביהמ"ק, וע"ז נאמר: "בואו שערינו" - ששם קבוע משכרי הלוחות - "בתודה, תצרותיו" - בקלעי החצר גם היו קבועים מזה, וזה גורם לבוא - "בתהלה", מלשון אימה ופחד כמו שנאמר "ובמלאכיו ישים תהלה", על הלוחות שנשברו מחסר הכרת הטוב.

ענותנותו של משה

ובשמים משה את כל המלאכה שוב נאמר "וישם את המנורה" - מנורת קבע משכרי הלוחות, "וישם את השלחן" - בשלחן גם קבע משכרי הלוחות וכן הלאה, והכל למדנו שא"א לקבל שום תורה ויראת שמים, רק מתוך שפלות. "וישם את הכיור" - בכיור גם

קבע משברי הלוחות, זאת זה הראו לפוטח, שתלמד מה קורה בשאין נאמנות, מה קרה לישראל בשלא היה להם נאמנות למשה רבנו.

ולכסוף 'ויכל משה את המלאכה', 'ויכל' מלשון 'כל', ומלשון 'לד', אלו שברי הלוחות שנאמר בהם 'כפל לד' שנתנו למשה, ורק עיזי 'כל' - הוא כלה את כל המשכן. ואז משה רבנו רואה את הענין יורד על המשכן, 'ולא יכול משה לבא את אהל מועד' - משה אמר לעצמו: הרי יש את הענין שינהיג את כלל ישראל, מה צריך אותי, הרי 'בהעלות הענין על המשכן יומם יסעו בני ישראל... ואם לא יעלה הענין... אם בן מה צריך אותי? - אומר משה. לפיכך הלך לו משה וברח מן המשכן.

מיד 'ויקרא אל משה' - הקב"ה קרא לו. וכלם שומעים את הקב"ה קורא, משה! בא הנה מה אתה בורח? זה עשה רשם גדול על כלל ישראל שראו את כל זה. אבל משה רבנו התבייש ונקרע לבו מהכבוד שנתן לו ה', ולכן הוא רצה לכתב 'ויקרא אל משה על מעשיו ששבר את הלוחות', אבל ה' אמר לו שיקתב 'ויקרא' - שידעו לדורות את גדלתו ומעלתו שה' קורא לו, ומסכים על ידו. ומשה טען: א"כ איך יזכרו לדורות את פרשת שבירת הלוחות ולמודה? אז ה' אמר לו שיקתב א' זעירא שעל ידה יזכרו וידרשו את כל המוידים הללו כמו שיתבאר להלן.

ד' לשונות ל'ויקרא'

ואיתא במדרש: 'ויקרא' משמש בארבע לשונות: א) ויקרא באל"ף זעירא, שיראה כמו 'ויקרא'. ללמד את ענותנותו של משה, שהרגיש שהוא כמו בלעם (בעה"ט).

ב) 'ויקרא' בה"א, מלשון קורות מעשי ימי ישראל, משה טען לקב"ה: אתה רוצה לספר ולכתב את קורות ימי ישראל במדבר - כתוב, אבל זה לא שידך אלי.

ג) 'ויקרא' מלשון קורה, משל למה תדבר דומה, לעבד מלך שבנה ארמון למלך וכתב על התקרה את שם המלך, על כל קיר וקיר שמו של מלך, על הרצפה שמו של מלך... לזים בא המלך ורואה את שמו על כל מקום, אמר: מי כתב זה? עבדי, יבוא הנה. כך משה בנה את המשכן וקיריו, קרא לו הקב"ה 'ויקרא אל משה' (מד"ר ויקרא א). משה רצה לכתב 'ויקרא' - שיש בו איתיות שמו של הקב"ה: 'י-ה-ו' (ומספר האותיות זה הה'). ואותיות ק"ר הנותרים הם מלשון קורה. לפיכך בקש לכתב: 'ויקרא אל משה' ללמד שמושה פותב על קורות ביהמ"ק את שם ה'. ומהו שם ה' שנכתב בקורות המשכן? זה שברי הלוחות.

מעם נוסף למה שבקש משה לכתב 'ויקרא' עם ה"א, כי מצינו ששלמה המלך תקן ערוכין לשים לחי וקורה בפתח החצר, שזה מזכיר את בית המקדש (ענין ערוכין ב). וגם את הקב"ה, שנאמר: 'המקרה בפנים עליותיו', ושלמה אותיות 'למשה', שגם למשה רבנו היתה את ההרגשה הזו, שהקב"ה קורה את המשכן בענין הוא הרגיש כאב העומף את בנו, שזו הרגשה מיוחדת, כמו שהרבה נוהגים בקברת כהנים לעמף את בנם בפטילית, שזו הרגשה גדולה של חבה, ולכן רצה משה רבנו לכתב 'ויקרא' מלשון קרוי.

ד) 'ויקרא אל משה', שכן דבי ר' אליעזר בן יעקב קורין לאלפין עיניו ולעיניו אלפין, ונכמוהו בני אשכנז שאין מבדילים בין אל"ף לעי"ן, לפיכך בקש משה לכתב 'ויקרא אל משה' - לבו של משה קרוע בקרבן משפלות, ולפיכך שבר את הלוחות ללמד את בני ישראל שפלות, אבל הקב"ה לא הסכים עמו לכתב באופנים הללו. לפיכך כתב את האל"ף זעירא, ודוקא בתחלת הפרשה, ודוקא באות אל"ף - האות הראשונה שבאותיות - כתב אות זעירא, כי אמרו חז"ל (גדרים פא): מפני מה ת"ח אין בנייהם ת"ח? מפני שלא ברכו בתורה תחלה, מיד בהתחלה צריך שפלות ובריעת ברה. 'ברכו' מלשון בריעת ברה.

הסוד של אות אל"ף

ולכן זה היה בתחלת פרשת הקרבנות שזה תכלית בריאת שמים וארץ כמו שנבאר, שבהתחלה, לפני קריאת התורה, אומר משה רבנו: 'ברכו את ה' המבורך' הוא משפיל את עצמו, הוא מקים 'מחני נא מספרך', בתבה הראשונה של 'ויקרא', התבה שמכבדת את משה רבנו יותר מהכל, שהקב"ה קורא לו והוא בורח מהמשכן, והקב"ה קורא לו: באז אני צריך אותך פה אתי בקדש הקדשים! כאן משה רבנו ממעיט את עצמו וכותב אל"ף זעירא, וכאן קים משה רבנו 'לברך בתורה תהלה' - תהלה מפני, בתבה ראשונה של הפרשה - 'ויקרא'.

ולפיכך קבע משה רבנו תבת 'את' בכל דבר במשכן [את המשכן את אהלו... וכיו' כמו שדרש ר' עקיבא 'את' לרבות ת"ח, ללמדנו שכל המשכן וכל התורה הכל צריך להיות באופן של 'זכרו תורת משה' - משה נותן לנו את החיים שבתורה, את ההקנה בתורה, ומנלה לנו את היפי והמתיקות של התורה. ואם חלילה שוכחים תורת משה ואין נאמנות למשה נשברים הלוחות, וב'את' מרמז שתי הצדיקים שבנו את המשכן בא' מרמז אהליאב בן אחיסמך משבט דן שהוא היה א' זעירא מלא שפלות וענוה ומשבט משפיל וכת' נרמז בצלאל שהת' היא התורה ובבצלאל היה את חכמת התורה איך להקים את המשכן בהכמה ובתבונה. וה'את' זה

תבת אמת המסמלת לשברי לוחות הברית שהכניסו בכל כלי וכלי במשכן שזה עומק התורה והרוח חיים שיש בכל כלי וכלי ורק על זה נהפך המשכן מבית מעצים ואבנים למשכן לשם ה' והמ' מסמל למציאות המשכן שכלו מכחו ורוחו של משה רבנו שהוא הוא הספר תורה החי והשבירי לוחות בעצמם, בהיותו הענין מכל האדם ושפל ועבד נאמן לה' ובוכותו ירד ה' והשרה שכניתו במשכן בתוכנו בכדי ללמדנו דרכי חיים ואמת.

הא' זעירא של רבי עקיבא

וכן בשם 'עקיבא' יש שני גרסאות עקיבא בה"א ועקיבא בא', לפי שהיתה לו השפלות הזו כמו ב'ויקרא' של משה, ולפיכך נקרא 'עקיבא' מלשון 'עקב'. ור"ע דרש (במדרש אותיות דר"ע): בשברא הקב"ה את העולם, ברא את העולם בב' שנאמר "בראשית ברא", והאות א' ראתה את זה ושתקה, א"ל הקב"ה: 'אלף' למה את שותקת? צעקי גם את שאת רוצה שיתחילו בך! א"ל: שאני יש לי רק מספר אחד ושאר אותיות הם רבים, ואם בהם לא בחרת כ"ש בי, השיב הקב"ה ואמר לאות א': אל תירא ואל תחת, שאתה מלך לכם, שאני אחד ואתה אחד - אתה דומה לי וגם התורה אחת, בלה אמת אחת, וכה אני עתיד להתחיל את הדברות במתן תורה: 'אנכי ה' אלהיך'. 'אנכי' הוא לשון מצרי ושבלח"ק אומרים 'אני', ונקתב בלשון מצרי, כדי לשבח את האות א' שהורידה את עצמה לדרגת מצרי, וגם כדי שיוזכרו את הלשון שהשתמשו בו במצרים, ויהיה להם שפלות. ולפיכך אל"ף זכה להיות הגדול במספרים שבתורה: אלף אלפי אלפים... וכן נרמז בפסוק 'אלופינו מסבילים', ואת האלף הוא הקטין משה רבנו. משה רבנו היה לו את האלף הזאת - הוא הרגיש את עצמו הכי שפל מכלם, וזה מרמז כאן באלף זעירא.

ור"ע עצמו היה שפל ועניו מאד, שהרי היה בן גרים, והיה עם הארץ בתחלת דרכו, וכזה עצמו ללמד עם בנו א"ב בחידור. לפיכך זכה ר"ע לדרוש על כל קוין שבתורה תלי תלים של הלכות, ולדרש כל 'אתין' שבתורה יותר מכל הבריו. ומה דרש בזה? 'את' לרבות תלמידי חכמים.

עבודת הקרבנות - שפלות והודאה

ורק אחרי הקדמה של פזה אלף זעירא אפשר להתחיל את עבודת הקרבנות, כי 'זכחי אלהים רוח נשברה' - עקר הקרבן זה הלב נשבר. וגם א' ר"ת: א'יברים, כי עקר הקרבן היה לפתח ולראות את כל האיברים, והאלף היה קטן, כי האיברים מכנסים בפנים בתוך תוכו של האדם. ובשמןתחים את הקרבן מגלים את האיברים הנעלמים. ואזי הקוים היו משוררים ומעוררים את כלם להתבונן בחסד ה' שיש בכל איבר ואבר, בששחמו

ראו את הקנה שנושמים בו לתוך הראה, וקד היה המוצב בכמה"ק: "בואו שעריו בתודה" - הודאה על הסדי ה, ומאידך "הצרותיו בתהלה" - ביללה מהשברי לחות שהיו קבועים שם.

המשכן - בנגד גופו של אדם

פי הקרבנות לא היו רק בשביל עברות, אלא עקר הקרבנות היו להודות לה' על כל דבר, כי ידוע שהמשכן מכון בנגד איבריו של האדם, כדאימא במדרש הגדול פרשת תרומה (כה ג-ז), וזה לשונו: 'תרומת המשכן בנגד גופו של אדם... תכלת אלו הגידים, וארגמן זה הבשר, תולעת שני זה הדם ושש זה הפרס, ועזים זה השער, ועורות אילים מאדמים זה עור הפנים, ועורות תחשים זה עור הראש, ועצי שיטים אלו העצמות... עכ"ל.

ולפי זה מוכן מודיע ה' צוה שכל אחד וביא מנדבת לבו למשכן, כי נדבת הלב זה דבר שהלב מעריף, ומשה רבנו אמר שכל אחד וביא את הדבר שהוא מעריף בלבו. אחד מעריף את הגידים של הדם, והוא הביא יריעות תכלת, הדומה לגידים; אחד מעריף יותר את הבשר, ולכן הביא צבע ארגמן, וכן ע"ז הדרד.

ולכן בקריאת שמע נסקד "כימי השמים על הארץ" לפרשת ציצית, כמו שכתוב בזהר חדש, שציורה דמשכנא הוא בעבדא דמעשה בראשית. והפשט בזה, שהרי תכלית מעשה בראשית הוא יצירת האדם. ולפי דברי המדרש הנ"ל, מוכן, שהאדמה מרפנות על ארגמן, והשמים - לתכלת, וכשאדם הולך על האדמה הוא נזכר בבשר של גופו, וכשהולך על סלעים נזכר בעצמות, וכשומיט בשמים נזכר בגידים שצבעם תכלת, ובדם הזורם בהם, ובישניהם נזכרים על ידי הציצית, שמדם החלזון האדם עושים תכלת.

ההודאה שבקרבנות

וגם בכל ענין המשכן והקרבנות היו מודים לה, לדגמא: מודים על הושט, שבו אוכלים וזה נכנס לבני מעים, ועל הכבד, שהיו מקריבים ע"ג המזבח, כמ"ש: "ואת היתרת על הכבד", הכבד פועם, אבל זה יתרת - זה מותר. מה העצה לקדש? "על תכליות יסורנה" - כשאדם משתמש בפוליות ויעצות ובשכלו, אוי "יסורנה" - הוא מסיר את הפעם. "וערכו בני אהרן הכהנים את הנתיחים" - הם היו עורכים הכל, בשלחן ערוך לראות את כל הסדי ה: "את הראש", את לרבנות ת", הראש צריך להיות דבוק בת", א"ת - מא' ועד ת', בראש יש בלי סוף תאים שהם מפקדים על הכל מא' ועד ת'.

"וקרבו וקרעו ורחץ בפמים", כאן מודים לה' על הפנים ועל הבורית שפנקים בו כל דבר מלכלה, ואפשר להתרחץ ולהתנקות. "ושפע אותו בכנפיו" - הכנפים הם שתי הידים שיש לאדם לעשות כל דבר, ואת הדם זורקים על המזבח, להראות שאות הדמים שרותחים בכבד צריך להוציא ולזרק על המזבח. ועקר הקרבן הוא הבשר והדם, וכבר נחלקו בנאכד הבשר והדם קיים אם הקרבן בשר (פסחים פד), כי זה עקר הקרבן - להודות על 'מתנת בשר ודם' - על המתנה של הבשר ושל הדם שהקב"ה נתן לנו. והכחן היה מושח את הדם באצבעו על ד' קרנות המזבח, כי כך הדם מסובב כל הזמן ב'ד' העורקים הראשיים מסביב ללב.

ובעקר הכחן היה מלמד דעת ה' למי שמביא קרבן, איך עליו להתנהג עם האברים שעליו לעבודת ה', כמו שכתוב: "כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו", שאדם הבא להקריב קרבן לפני ה' היה מקבל הרבה דעת ודרכי חיים מהכהן. ובלמוד שטחי במסכתות זכאים ומנחות לא כתוב את כל זה, אלא זה נראה כאלו מקריבים דברים גשמיים לפני ה' ה", וזה ממש כחלזון בעורה. אבל באמת היה הרבה דעת עם עמק גדול שהכהנים היו מעבירים לעם ישראל, ולדגמא: בשוהיו שוחטים את הבהמה הכהן היה מסביר לאדם להודות על הקנה שהוא אבר הנשימה וממנו יוצא הקול כדי שיוכל לדבר רק דברים טובים, וכן יש את הושט סמוך לו, שדרכו אדם מכניס אוכל ושתיה לגוף, ואפילו ששתי הפימנים האלו שונים זה מזה, שהקנה הוא אבר רוחני יותר והושט הוא גשמי, אבל הכהן היה מסביר שגם הושט הוא אבר רוחני, אם אדם חושב על הסדי ה' ומקדים לכרף על כל דבר באבר הקנה. כמו שמספר על הגאון מוילנא, שהדבוק אמר עליו שהאכילה שלו יותר גבוהה מכל הלמוד שלו.

ולויים בדוכנם בשירם ובזמרים

והכהן היה אומר לאדם שישייר לפני ה' על כל החסדים האלו שעושה אתו, והלויים היו פותחים בנגונים, ואז האדם היה שר ומשבח לה', וקד היו משתמשים עם שני הפימנים האלו: עם הקנה היה מביא הקרבן שר ומשבח לה' שבראו, ועם הושט היה הכהן אוכל מהקרבנות, וכמו שאמרו חז"ל: פהנים אוכלים ובעלים מתכפרים. ובקרבן שלמים הכעלים גם היו אוכלים בנסוף לפהו.

וכשהכהן היה זורק את הדם על גפי המזבח, הוא היה מסביר לאדם שצריך להודות על החסד הגדול שזורם דם בעורקים ובירידיים, ואח"כ היו מפשימים את הבהמה, והכהן היה מראה לאדם את החסד ה' שיש לו בגדים, ויש עליו גם מעיל, וכעין שפצינו אצל ר' יהודה שהיה נוהג לכרף בעת שלבש את מעילו

כרוד ששטני מעיל' (גדרים מטו). ואח"כ גם היו גוזזים את הצמר, והכהן היה אומר לאדם להודות על השערות שיש על ראשו, שבלי זה אדם נראה כבהמה ממש. וכעור של הבהמה הכהן היה מסביר לאדם שיתבונן ויעשה ק"ו: אם מעור הבהמה שזה דבר ממשם העלו לקדשה גדולה ביותר, שעושים עם זה ס"ת תפלין ומזוזות, כ"ש האדם, אם הוא יקטין את עצמו ולא יתנאה על הבריות הוא יתקדש ויחפד עורו, והוא יהיה עם עדינות נפש.

ואח"כ הכהן היה פונה לאדם ואומר לו: אם היית מתבונן בכל החסדים האלו לא היית מגיע לכלל הטא, כי היית שמה על כל המכונות הנפלאות שה' נתן לך במתנת חנם, והיית מגיע לבושה ונמנע מההטא, כמו שאמרו חז"ל: המתניש לא במהרה הוא חוטא.

הלמוד מאל"ף ומתבונה

וכל זה כרפון באות א', כי באותיות ה-א"ב כרפונים סודות גדולים, כמו שאמרו חז"ל (שבת קד). שבאו תינוקות של בית רבן לביהמ"ד ודרשו דרשות על א"ב, שאפילו מימות יהושע בדינן לא נאמרו הדושים כאלו. ואימא במהרש"א שאילו היו ר"א ור' יהושע ור"ע. והענין בזה שהתנאים הללו היו תמיד "בגמול עלי אמו בגמול עלי נפשי", לפיכך נקראו תינוקות, וזכו לדרוש על הא"ב רמזים וסודות עצומים. וגם כל סודות הקרבנות רמזים באות אל"ף, ודוקא האל"ף נתקמנה, כי אל"ף הוא מלשון למוד, כמו שכתוב: "מלפני מבהמות ארץ", ומזה דרשו חז"ל: אלמלא נתנה תורה - היינו למדים צניעות מהתול וכו'.

ומה בעקר צריך ללמוד מהבהמה? את מה שאמרו חז"ל (חלין ה): "אדם ובהמה תושיע ה'" - אלו בני אדם שהם ערופים בדת ומשימים דעתם בבהמה. מה זה ערופים בדת? שיש להם דעת גדולה, וזה עמוק ומסתר בתוכם, שהרי מה הדבר הכי מסתר באדם? זה הדעת שנגמץא בנשמה, והדעת של הת"ח כ"כ גדולה, עד שיוכלים לשים דעתם בבהמה. וזה ענין הפמיכה, שהאדם מרגיש את עצמו רפה אונים וילא בנה, והוא מסמיק את עצמו על הבהמה לתחזיק את עצמו, ובה הוא מראה שאין לו שום כוח ללא הבהמה. אם בן הבהמה מוכה הימנו שהיא מחזיקה אותו.

והכל חזקו היה סומך בכל פעם, אפילו בנים טובים (ביצה כ), ותלמידי שמואי צעקו עליו: מה זו סמיכה? א"ל: מה זו שתיקה! אתה רוצה לדעת מה זו סמיכה, ומודיע סומכים? - מה זו שתיקה! - להראות שאני לא יכול לדבר, איני לי שום כוח, אני לא יכול בלום, אני נסמך על הבהמה. ואם בן מי אני

מהבהמה להיות טוב ונזהר לשמים ולבריות. וזה שכתוב (תהלים קמג): "אלופינו מסבלים", האדם צריך לעשות את עצמו אל"ף בבהמה בכל, שיהיה מסבל בכל טוב, לקבל על מלכות שמים ועל הבריות, לקיים המלכת את הברך עליה בנחת רוח? (מדרש, מובא באגרת הגר"א). ולתת ולהשפיע שפע טוב, לשמים ולבריות ובאות א' רמוז הג' דברים שעולם עומד עליהם: תורה עבודה וגמ"ח. תורה - זה הלמוד של משה רבנו, שהוא הקטין את עצמו ועשה א' ועירא, עבודה, זו הבהמה שיש בה עבודת התרפנות וכלל בה גם עבודת המדות, וגמ"ח - זה נתינת החלב שהבהמה נותנת.

הפדי ה' בבהמה

ובכשהיו נכנסים לבית המקדש היו לומדים כל זה מהבהמה: מהשופר היו נזכרים בתקיעה של ראש השנה ושל יובל, וכן בערבי שבתות היו תוקעים בשופר להכריז שנכנס שבת, וצריך לעצור דקה אחת 'תוספת שבת' לקבל על מלכות שמים של שבת, והכל ע"י השופר של הבהמה, כי צריך ללמוד ממנה לקבל על, וכן בצאת השבת גם צריך שופר כדי להוסיף את הקדש על החול. וגם לומדים מהבהמה נתינה שהיא נותנת חלב והיא חורשת, וכן שאפשר לרפב על הבהמה, ועל ידה מקימים מצות ישוב א"י, שאין הכונה במצוה זו רק לשבת אלא לדאג שייכילו לשבת, ובשביל זה צריך להרש ולרע שייכילו להתקיים, וכמו שפצינו במצות סבה שכתוב "בפסות תשבו שבעת ימים", שלא רק יושבים אלא זה ממש בדירת קבע. וכן כל ענין המצות התלויות בארץ, זה כדי שייכילו לשבת ולהודות לה' על כל הטוב, ומעורה של הבהמה מכינים ספרי תורה, תפלין ומזוזות. ומצמרה עושים מעיל, וציצית ותכלת, ויריעות המשפן.

ואת כל זה לומדים מהאל"ף של "יקרא", אם האל"ף היתה רגילה לא היו לומדים ממנה כלום, אף כן שהיא משנה מתבוננים בה ללמוד ממנה "אלופינו מסבלים", שמהאל"ף לומדים להיות מסבל בכל טוב, להיות בבהמה ולא להיות בעל גאווה, לא לבעוס, ולהוריד את הראש בבהמה ולסמוך את ידיו על הבהמה, שידע שהוא לא יכול בלי חסדי ה' כמו הבהמה, כמו שאמרו חז"ל (מדרש תנחומא תוריע): מפני מה נברא אדם הראשון - אחרון - ביום השישי? שאם יתנאה אומרים לו: יתוש קדמך!

"האלף לה שלמה"

וזהו שכתוב בשיר השירים: "האלף לה שלמה", ואמרו רבותינו (שבועות לה): כל שלמה האמור בשיר השירים - קדש ומפרש רש"י: שיר למי שהשלוש שלו, חיון מזה - "האלף לה שלמה ומאתים לנזמרים את

ע"ז קטן, בני אדם מזולזים בזה, ולפיכך נכתב באמת קטן. כדי שאנשים ישכילו שבהם הם עצמם מתנחמים לאלף, אין להם הערכה להתבוננות בחסדי ה'.



ולפיכך תמונת הבהמה דומה לאל"ף, החלק העליון של האל"ף זה פדגמת השופר שעולה על ראש הבהמה, שהשופר מכניס יראה באדם, ב"חצוצרות וקול שופר הרעיו לפני המלך ה", בחצוצרות - זה הענין של השירה, וקול שופר - זה כפי ותהוננים. והוא על ראש הבהמה, ללמוד מהבהמה שצריך לקבל על עצמו על מלכות שמים, ולפיכך גם הסמיכה היא בין התרנים, גם האדם שרוכב על הבהמה דומה לחלק העליון של האל"ף, לפי שגם ענין זה צריך ללמוד מהבהמה לקיים ויט שכמו לסבל", לקבל ע"ע על מלכות שמים ועל הבריות, וכן זה כמו גערה לאדם שישנה את עצמו, כמו שאמרו ז"ל שהשופר הוא כדי לפשט עקמומיות שבלב, ולקבל על מלכות שמים, כמי"ש הרעיו לפני המלך ה" שיימליך את הדעת שזה מעלת האדם על הבהמה וישלט בגופו ורצונותיו הפחמיים, וכן להודות על החסד שאנו רוכבים על הבהמה והיא מוליכה אותנו ממקום למקום (היום זה בצורת רכב).

וגוף האל"ף המשפיע הוא כנגד גוף הבהמה, והרגל התחתון של האל"ף זה השפיע שהבהמה נותנת, החלב שהולכים מהבהמה, והאל"ף שתחתיה, שזה החלק המבקר שבה, שעולה לגבוה, כמו שכתוב: "הלבו האל"ף תמימה". וכן להכיר בחסד ה' שנעשה על ידי הבהמה שהיא חורשת לנו את האדמה ודשה את התבואה וכדו', וככה האדם צריך ללמוד

שאדבר ואבזה חלילה בני אדם! וזהו שאמר הלל: אם אין אני באן מי באן - אם אני לא הייתי באן אף אחד לא היה סומך, ולא היתה מתקיימת כל תכלית התרפנות. שהרי מה היא תכלית התרפנות? "זכחי אלקים רוח נשברה לב נשבר..." לפי שתלמידי הלל היו צנועים ושפלים, שיה עייל שיה נפיק, ולא הכירו בהם, ואלו תלמידי שמאי היו נזכרים בבית המקדש.

והלל אמר: אם אין אני באן - מי באן? נכון, אני לא נפר פה כלל בפני כל תלמידי שמאי אבל אם אין אני באן - מי באן - אם את הסמיכה, שזו התחלה של התרפון, את זה משה רבנו עשה, "ולכל היד החזקה" - הוא סמוך בכל כחו החזק על הבהמה, וכזה הוא הראה שכל כחו והזקו לא שוים בלויים. ועל מה סמוך? "על ראש הפר". כשיש שפלות מתבוננים: מי נתן לי את הראש ואת כל התאים שבו? מי נתן לי את הלב? ומי מזרים לי את הדם בלב? הלא השם יתברך ברחמי הרבים! אם כן, איך אני יכול לתא. אני היב להיות שמה בלב ולהודות לה'.

וזה נכלל במה שאמרו (חלין שם): אלו בני א שערומים בדת ומשימין עצמם בבהמה - הם משימים את עצמם על הבהמה ומדמים את עצמם לבהמה, והבני אדם הללו אותם "תושיע ה" - הם העקר, וכמו שאמר הלל: אם אני באן - הפל באן, ואם אין אני באן - מי באן? ובר"ת אל"ף רמוז כל זה: א - אדם, שמתחיל בא' ועירא, ללמד את האדם שדרך ארץ קדמה לתורה, להיות קטן ושפל בא' ועירא. וצורת האות דומה קצת לתבנית אדם ביד ורגל. ל - למוד, זה התורה של הת"ח שערומים בדת ומשימים דעתם בבהמה. ורואים את זה בצורת האות 'ל' שאפילו שזה עולה למעלה, רמו לת"ח שהם מחברים בכל ישותם לקב"ה ומקבלים ממנו דעת ותורה ובשפלותם הגדולה הם מורידים את עצמם מדרגתם הגדולה ונותנים דעת לתלמידיהם הנמוכים. וכמוכא בתענית שדברי תורה נמשלו למים, שעוזבים מקום גבוה ויורדים למקום נמוך. ה - זה הפה שאדם מדבר בו דברי תורה ומחוק אנשים, וזה נכר בצורת האות שאדם מדבר דברי אמת מלבו ופנימיותו ומוציאם בלפי משה הינו לשומעיו שמקבלים ממנו.

אלף היא אלף

עוד פרוש יש לתבת אלף, מלשון בהמה, כמ"ש: "שגר אלפיד", וזה תחלת הפרשה ותחלת עשרת הדברות - להשפיל דעתו בבהמה. וכשאדם זוכה לכה נעשה מאלף - אלף, כי בבהמה אחת [שזה א'] רואים אלף אלפים פעמים נסים הטובות של חסדי ה'. ולפיכך משה כתבו קטן פי אנשים מסתכלים

פריז", אלו שלמה ותלמידיו. פי שלמה המלך היה ענו כמשה, וכשבנה את בית המקדש פרע על דרכיו ואמר כ"ד רגנות (מלכים א ח). ואף על פי כן שיערי ביהמ"ק לא נפתחו בפניו, ולפיכך זכה ש"האל"ף" – אלף ועירא, השפלות – "לך שלמה" כמו שאמר הקב"ה למשה: "פסל לך", ואלו התלמידים זכו רק למאיתים, לפי שאמרו: הלומד תורה בצער זוכה לאלף בשכרו, ושלא בצער – מאיתים. שכח נפתלי שלמד תורה בצער זכה לאלף, כמ"ש "ומנפתלי שרים אלף" ומשכמו של יששכר שלמדו שלא בצער – נאמר בו "ראשי המאיתים".

וזהו שכתוב: "כרם היה לשלמה בבבל המזון", זה בית המקדש, ומדוע נקרא על שמו של שלמה? אמר הקב"ה לשלמה: אתה צערת עצמך בחכמה וכי אתה מפסיד, הלמד נוטל חלק אחד והמלמד נוטל חמשה חלקים, ע"כ לשון המדרש.

והנה, כבר נתבאר לנו ענין שבירת הלחות של משה רבנו וסבת פעם של הצדיקים. וענין שבירת המוצה בליל הסדר, וענינים נוספים דומים, יתבארו לנו על פי המעשה האמתי הבא:

ספור – השבירה שהבירה והשלימה

היה יהודי בשם ר' מלביאל, שבנה לעצמו ארמון מפואר מפמה קומות, ועל הגג בנה לעצמו סבה מהדרת גדולה, שאליה עולים במדרגות גאות עגולות ומעצבות, לאחר גמר הבניה הזמין ר' מלביאל השמלאי בשם רחמים, ובקש ממנו שיחבר תאורה לכל הבנין. אבל היות והזמן היה קרוב לחג הסוכות, השקיע ר' מלביאל את עקר אונו ומרצו בבנית הסבה כדי שהסבה תהיה מוכנה לחג הסוכות הקרב, ובשביל זה הוא הזמין במיוחד קבלן ממהה – גבריאל שמו, שהיה ממהה בעשית סכות ומכנים מעין. באחד הימים, בשרחמים היה באמצע להתקין את החשמל, נכנס גבריאל בפנים אדמות מפעם, ומתפרץ בצעקות רמות לעיני כל בני הבית: 'מלביאל! איפה הפסך שאתה חיב לי? גנבו גולן!...' ר' מלביאל

מנסה להרגיע אותו ללא הצלחה, וכשהוא רואה שהמצב ביש, הוא מוציא מביסו את כל השטרות שיש לו בפנים ונותן לו גבריאל סופר את הפסך ואומר: 'זה לא כל הפסוק, אתה מרמה אותי', הוא תופס שטר אחרי שטר וקורע אותו לגזרים בקמת זעם, והוא לא מסתפק בכך, הוא רץ לכלי העבודה שלו, ומרים פטיש המש קילו, ומתחיל לנפץ ולנתץ את כל הסבה, את הדפנות, את הרצפות, את המדרגות, הכל הופך להיות תהו ובהו. הוא גומר, משליך את הפטיש מידו, ובורח.

הפעם והאדישות...

שאסור להתנהג כן. אני מספר ר' מלביאל, לקחתי את זה ללב והשתניתי לגמרי.

עברו ימים ונולד לי בן אחד שהיה לו את אותו טבע של פעם כמו שהיה לי, הסטייפלער כבר לא היה בין החיים. מה עשיתי? נגשתי לגבריאל חברי הטוב, חבר זעירים שלי, ובקשתי ממנו שהוא יעשה לבני את מה שעשה לי הסטייפלער, והוא לא רצה, אבל אני התחננתי אליו שימצא ספור שלם שלא שלמתי, ויצעק ויתעצבן, וישבר ויהרס, כדי שחבן שלי ילמד איך זה נראה, והוא לא הסכים בשום אופן, אבל אני התחננתי אליו ימים ולילות ועד שנתתי לו סכום כסף והוא הסכים לי, ואכן בני לקח את זה ללב, אמנם פמה לילות הוא לא ישן מזה, אבל אנהנו הסברנו לו שפך גם הוא נראה, הוא מפחד אנשים אחרים כשהם לא נותנים לו את מבקשו. ואכן הוא למד לקח ותקן את מדת הפעם.

יחז – שבירה או חבור?

המשיך ר' מלביאל בדרשתו, ועכשו יבוא השואל וישאל: מה עם אסור 'בל תשחית' וכן יש להקשות: מדוע שוכרים מצה בליל הסדר, הרי לקלקל זה דבר לא טוב, וכמו שידוע מה שאמרו ז"ל: המקרע בגדיו בחמתו והמשבר בליו בחמתו, והמפור מעותיו בחמתו, 'הא בעיניו פועל ע"ז (שבת קה)? וכיוצא צריך להבין, מדוע את השבר הגדול מהמוצה השבורה מצפינים לאפיקומן, וכסוף הסדר מנלים אותו, ואוכלים אותו וקר לקרבן פסה, והוא תימה.

אלא באו ונראה את דברי הגמרא (ברכות לא): שרב אשי עשה התנה לבנו, ראה שהת"ח שמחים יותר מדי, והוא קם ושבר פוס זכוכית יקרה ונתעצבו. וכן נהג רב המנונא זוטא. מה הפשט בזה? מדוע שברו האמוראים הקדושים הללו את הפוס? אלא הצדיקים הללו ידעו שחפה זה כמתן תורה, והחתן והכלה הם שני לוחות הברית (דברי חיים מצאנז), והם אמרו לכל התלמידים שעכשו זה קבלת התורה, כמו שאמרו (ברכות י): כל הנהנה מפעדת חתן ומשמחו זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות, שנאמר: "ויהי קול השופר...", זה השופר של האל"ף. הוא זוכה לתורה בשלמות. עוד אמרו שם: כאלו הקריב תודה, וכאלו בנה הרבה אחת מהרבות ירושלים.

ורב אשי רקד ושמה והודה לה' בשעת החתונה על כל חסד ה' שהיה לו מיום לידתו עד הנה. ואותם תלמידי חכמים קדושים בודאי לא היתה אצלם שמחה סתם, אלא הכל היה כלול בתורה. כמו שאמרו בירושלמי (הגיגה ט) שבשעת ברית מילה היו חורזים מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים. והיו הדברים שמחים ומאירים

ר' רחמים רואה את הכל מהצד, הוא רואה שר' מלביאל לא נלחץ, והוא מתעשת מהר מאד, ודואג איך נתן יתרה לתקן במעט את הנזק, שפדי שייכלו להכנס לסבה הזו בחג הקרוב. ר' רחמים נגש לר' מלביאל ואומר לו: איך אתה יכול להיות אדיש, הרי חבן שלך הצעיר עמד לידך וראה את כל מה שקרה וכלו מועזע והלום רעם, וזה יכול להיות לנפשו, אפילו אני יצאתי מועזע ממה שראיתי ומכ"ש בגד הצעיר לימים, ראה איך בלו רועד מפחד ולחץ. תראה את הפנים שלו שהוא נראה חצי מת, וכי לא אכפת לך מהבן שלך? צריך לעשות לו טפול פסיכולוגי! אומר לו ר' מלביאל: נראה לך שהוא השפע מוכה? אני לא מטרד ביותר... רחמים נדהם מהאדישות של המעביד שלו, ותפס רגלים וברח גם הוא מהמקום המשנה הזה, שהזכיר לו רק אכזריות ורע.

שנים רבות הלפו. יום אחד רחמים נכנס לאולם שמחות, והוא פוגש את המעביד הישן שלו, ר' מלביאל, יושב ליד שלחן ומשוחח בחיבות עם... לא פחות מאשר גבריאל הקבלן, אותו אדם שהרס לו את כל הבניה והסבה. והנה קם ר' מלביאל ולקח פוס יקרה מאד ושובר אותה באמצע הרקודים לעיני כלם, כל האנשים הביטו בתמיהה על ר' מלביאל, והוא כששלוה נמוכה על פניו מכקש לומר פמה מלים. הוא החל לומר:

החתנה בבית המקדש

הנה עכשו אני פתננה, שבה אני אוכלים בשר בגמט הקרבנות, ורקודים ושמחים באולם בגמט ביהמ"ק שהיה בו שירת הלויים, ורקודים בשמחת בית השואבה, אם בן בואו ונעסק בתורת הקרבנות ולנתח את איברנו. שמעו נא רבותי! יש באדם איבר אחד ושמו 'הפבד', שהוא האבר שבועם (ברכות ס:), ובשביל זה אוכלים פה כבד, וכן בביהמ"ק הקריבו את יותרת הפבד, אני יודע שלכלם יש סתירה בין שבירת הפוס, שהיתה נראית מתודף פעם, לשלוה הנמוכה על פני, אבל רציתי לשתף אתכם במה שארע בשתיית צעיר:

הייתי פעם גדול מאד, הייתי כועס על כל דבר קטן, ולא הייתי מותר לכל וכלל. אבא שלי מאד רחם עלי, הוא לקח אותי לפסיכולוגים, אבל שום דבר לא עזר, תיחיד שעזר לי היה הסטייפלער זצ"ל. אבי לקח אותי לסטייפלער, כשהסטייפלער שמע את הפעיה שלי, הוא התחיל לעשות פרוצופים משונים, הרים את המקל שלו והתחיל לרוץ בחדרו הנה והנה, כמי שהולך להרביץ, ואני נבהלתי בלי קבלתי פחדים ולחצים, בפוף הסטייפלער תיף, ואמר לי: אתה רואה מה היה פה מקדם, זה לא היה אני, כך נראה אדם שבועם, תבין איך אתה מתנהג, ותלמד

בגתנתן מסיני. כך היה מנהגם - שהיו שמחים ודורשים את כל הפסוקים ששייכים לשמחה. כך הם דרשו את כל תורת החתונה, שדומים החתן והכלה לשני לוחות הברית וההפה היא פעין מתן תורה.

וכא רב אשי ושבר לפניהם כום זכוכית יקרה ונתעצבו. רב אשי בא ללמוד אותם שהתורה הזאת לא תיכת להתקיים. נכון שיש לכם פה חמשה קולות, אבל בואו תראו - וכל העם רואים את הקולות, אתם דרשתם עד עכשו בפרשת יתרו, תמשיכו הלאה ותראו את פרשת פי תשא, את פרשת שבירת הלוחות.

לוחות ושברי לוחות

כי גם החתן והכלה הללו שהם שני לוחות הברית, אם זכו - שכינה תשרה ביניהם ויקבלו את התורה, לא זכו, והתנהגו ככעם ובגאווה - ישברו הלוחות. וכאן מסוים ר' מלביאל את דברו: וכמו שאני עשיתי כך גם נהג ירמיה הנביא, שרצה ללמוד את בני ישראל דעת, לקח כלי חרס ושברו לעיניהם, להראות להם שהכל מתחיל במדת הפעם ופריקת על, וזה הגורם לכל הרבן בית המקדש. לפיכך שוכרים כום בפה מיד אחרי הקדושין, להזכיר לחתן שמיד אחרי מתן תורה היה שבירת הלוחות. ומה התפון לזה? השבירה - השפלות, ורק כך אפשר להכנס לחדר יהוד ולהקים דורות ביחד, ודורכים עליו ברנלים, ללמוד שעם זה צריך ללכת כל החיים. וגם בארסון שוכרים כלי מזה הטעם. וזהו שאמר, שאם זכו נחשב להם כמו שבנו הרבה אחת מחרכות ירושלים, שמתקנים בזה את שבירת הלוחות.

נמשך לבאר את הגמרא: אמרו לו רבנן: לישרי לן מר - ישורר לנו רבנו, תסביר לנו בדרך שירה, למה שברת את הפום בפתנה? ושעל ידי שירה מבינים יותר, כי השירה היא הסבר למה שרואים. אמר להם: וי לן דמיתנן, וי לן דמיתנן, הוא הסביר להם שברנע אחד אדם שוכר את הבית המקדש ומפסיד את הכל. שבכעם של האדם הוא כמו מת, פמוכא בזהר, שפגעת שהאדם פועם הנשמה הקדושה בורחת מפנו. אמרו לו רבנן: מה נעני אבתרד? אל: הי תורה וחי מצוה דמגינן עלן, שהעצה לזה הוא ע"י עסק התורה לשמה, שאז זוכה לשפלות וזה יגן עליו שלא יקשל בכעם ובגאווה חלילה.

ואם כן, אין כאן שום חשש לאסור כל תשחית, כי התועלת הנלמדת משבירה והתקלה גדולה ביותר, ובעצם נהגתי במעשי הצדיקים הנ"ל. ובפרט בשביל חנוך הילדים, שמצוה עלינו להשריש בהם את המדות הטובות ולהרחיק ממדות רעות ככעם, קנאה וגאווה ודומיהן.

והנה מצינו דבר מענין, שבהג הפסח, הג חרות, שבו יצאנו ממצרים ומטמאתה, יש צווי בתורה שלא מצינו בשאר החגים, והוא

מצות 'והגדת לבנך' - שהו ענין חנוך הילדים. וראוי החג הזה בכלל וליל הסדר בפרט להיות מקדש לענין זה, עד שאמרו לחלק לקטנים קליות ואגוזים ולעשות דברים משנים כדי שישארו ערים בלילה הנפלא הזה, ויוכלו לשאול את הקשיות ולקבל עליהם תשובות. וראוי ללמוד לילדים את העמק של כל דבר וענין מהסדר, מה הוא מלמדנו ואיך נפיק ממנו את הלכה הראוי.

מה עוללו הקלבים במצרים?

וכמו שפצאנו בהגדה של פסח פרי עין חיים (נפח תימן), שמבאר לפרטים את הספור שספרים לילדים על יציאת מצרים, וזה לשונו: "מה דבר זאת הלילה (שונה) מכל הלילות. (התשובה), יצאו זקנינו ואבותינו ממצרים בית העבדים. מה היו עושים. היו מערבים התבן בלכנים, והלכנים בתבן. למי לפרעה הרשע הגמור, אשר ראשו כמו מפלצת, ופיו כמו עין התנור והוא פתח שבשולי התנור, שפמנו מכניסים את העצים להפקה. והפנה לגנות בזה את פרעה שפיו גדול מאד, יען כי הרחיב פיו ולשונו לאמר מי ה' אשר אשמע בקולו. והביא ה' על המצרים, הדם, והצרפרעים, והכנים והפרעושים, והערב, והדבר, והשחין, והגרה, והארבה, והחשך, ומכת הבכורות. ואפילו זקנה קמוחה, יהולו עליה אלה קליות, תיה לה נעבד מפצק, מעמד ע"י התנור. נכנס הכלב השומה, ואכל את הנעבד המועמד וצעקה באותו הלילה, והיתה צעקה גדולה במצרים. לפני מה שנאמר כי אין בית אשר אין שם מת. ונשארו הכצק על בתפיהם, והתפללו לאלהיהם וענה אותם. ומעו המצרים כים סוף, ויצאו בני ישראל מתוכו. והצילם ה' ביד חזקה וזרוע נטויה ושפטים גדולים ואותות ומופתים, על ידי משה רבנו עליו השלום, והוכא ספור זה בותר אריכות במדרש הגדול פרשת בא על פסוק 'והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים', יצאה זקנה אחת לקראתו. אמרה לו, נביא של שקר אתה. זקנה שאין לה לא אב ולא אם, ולא אח ולא אחות, ולא בן ולא בת, על מי תצעק. אמר לה, העבודה (לשון שבועה) תקדם צעקתך לצעקתם, אמרו. בן אחד היה לה ומת, ועשתה דיוקני דליש (פי' צורה מצק) בדמות בנה, וכל יום ויום אחר שאוכלת ושותה היתה עומדת ומרקדת לפניו. באותה הלילה באו הכלבים ושמוטוה, והיתה בוכה וצועקת ומוללת עליו. למים מה שנאמר 'והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים' עכ"ל. ובילקוט שמועני מוכא וז"ל: 'וכי לא היה שם בית שלא היה שם בכור, אלא מפיון שהיה הכור לאחד מהן מת היה עושה איקונין שלו ומעמידה בתוך ביתו, ואותו היום נשחקה ונדקת ונזרת והיה אותו היום קשה בעיניהן כאלו אותו היום קברוהו, ולא עוד אלא שהיו המצרים קוברים בתוך בתיהם והיו הכלבים נכנסין דרך הכוכין ומחטטין ומוציאין את הבכורות מתוך בוכיהן ומתעטעין בהן ומשה היה בעיניהן כאלו אותו היום קברוהו' עכ"ל, ואם בן המדרש הזה משלים את המדרש הגדול שהכלב גם הוציא את בנה חמת מקברו, 'והיתה בוכה וצועקת ומוללת עליו' - ממש כפשוטו, וזה נרמז בפסוק

"ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" - מלאו אתה שומע הן שלמצרים הרצו גם הרצו שהוציאו מתייהם הבכורים מקבריהם ובזום ביותר פעין יום שמועה על מתו שנהגים בו אבל ואדרבה הרבה יותר כי אין דומה שמועה לראיה שראו ממש את מתייהם בגוולם ועתה מוכן מה שאמרו חז"ל שאין הקב"ה מספה שבר כל בריה שבוכות "ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו" זכו ב"כל נבלה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו", שהו מדה נגד מדה שבוכות שהוציאו את נבלות הבכורים המצריים מקבריהם זכו לקבל את נבלות הפהמות לאכילה, ועל בן הזכירי הכמים דקא את הכלב בהלכות הפסח שפמפלת עד ג' טפחים מקום שהכלב מגיע נתחייבו לחפש אחריו, וכנראה פאות נקמה נהגו הגוים במשך הדורות לעשות עלילות דם ולהטמין נבלותיהם בכתמי יהודים בגולה.

וכבר הקשנו, מה הטעם ששוכרים את המצה ביחין, ומדוע מצפינים אותה עד סוף הסדר. והנה לפי דרשנו למדנו כאן דבר נפלא: שהילדים צריכים ללמוד דגמא, בפרט בלילה הזה, על ענין השבירה, איך להפכה לחבור ולשלמות גדולים.

ולכן בעת אכילת הכורך אנו אומרים: זכר למקדש, כחלל חוקן שבורכן ואוכלן בבת אחת, לפני מה שנאמר: "על מצות ומוריים יאכלוהו". כי הלל חוקן השפיל לחבר את הפרידות עם המתיקות, והוא גלה שכל הפעם של הצדיקים זה פעם חיצוני, כמו שבארנו. כי מה שהוא פעם על בני בתירה, היה זה בענין קרבן פסח, ועתה, בליל הסדר אנו משננים את זה לנו ולילדנו. וגם בשבירת המצה אנו נזכרים בהלל חוקן, שלמדנו את כל זה. ותכלית כל הסדר הוא "למען תספר באזני בנך..." את הפכות שה' נתן למצרים, שהם היו כדי להמחיש לעם ישראל ולא להעניש את המצרים.

וכאן סוים ר' מלביאל את דברו, באמרו לפנייהם: עתה הכל מוכן, שעשיתי כאן יחין - מגיד פעמים, גם בפעשה עם הספה והמדרגו, שרציני להפד את בני על גנות מדת הכעם, ואת זה הראיתי לו על ידי שבירה, וגם עתה ראייתם בלכם את השבירה הזו, כמו שעשה ר' אשי.

ולכן היחין הזה שמור ומצפן לסוף הסדר, כי בהתקלה השבר הוא לא מוכן, הוא מכסה, אבל בפוף מתגלית פנתו. ומצפון הוא נהיה ל'ברד'! ויצא לנו מכל זה, שבעצם על ידי השבירה יכולים לעתים להגיע לחבור הגדול ביותר שיש!

וכמו שפצאנו בהגדה של פסח פרי עין חיים (נפח תימן), שמבאר לפרטים את הספור שספרים לילדים על יציאת מצרים, וזה לשונו: "מה דבר זאת הלילה (שונה) מכל הלילות. (התשובה), יצאו זקנינו ואבותינו ממצרים בית העבדים. מה היו עושים. היו מערבים התבן בלכנים, והלכנים בתבן. למי לפרעה הרשע הגמור, אשר ראשו כמו מפלצת, ופיו כמו עין התנור והוא פתח שבשולי התנור, שפמנו מכניסים את העצים להפקה. והפנה לגנות בזה את פרעה שפיו גדול מאד, יען כי הרחיב פיו ולשונו לאמר מי ה' אשר אשמע בקולו. והביא ה' על המצרים, הדם, והצרפרעים, והכנים והפרעושים, והערב, והדבר, והשחין, והגרה, והארבה, והחשך, ומכת הבכורות. ואפילו זקנה קמוחה, יהולו עליה אלה קליות, תיה לה נעבד מפצק, מעמד ע"י התנור. נכנס הכלב השומה, ואכל את הנעבד המועמד וצעקה באותו הלילה, והיתה צעקה גדולה במצרים. לפני מה שנאמר כי אין בית אשר אין שם מת. ונשארו הכצק על בתפיהם, והתפללו לאלהיהם וענה אותם. ומעו המצרים כים סוף, ויצאו בני ישראל מתוכו. והצילם ה' ביד חזקה וזרוע נטויה ושפטים גדולים ואותות ומופתים, על ידי משה רבנו עליו השלום, והוכא ספור זה בותר אריכות במדרש הגדול פרשת בא על פסוק 'והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים', יצאה זקנה אחת לקראתו. אמרה לו, נביא של שקר אתה. זקנה שאין לה לא אב ולא אם, ולא אח ולא אחות, ולא בן ולא בת, על מי תצעק. אמר לה, העבודה (לשון שבועה) תקדם צעקתך לצעקתם, אמרו. בן אחד היה לה ומת, ועשתה דיוקני דליש (פי' צורה מצק) בדמות בנה, וכל יום ויום אחר שאוכלת ושותה היתה עומדת ומרקדת לפניו. באותה הלילה באו הכלבים ושמוטוה, והיתה בוכה וצועקת ומוללת עליו. למים מה שנאמר 'והיתה צעקה גדולה בכל ארץ מצרים' עכ"ל. ובילקוט שמועני מוכא וז"ל: 'וכי לא היה שם בית שלא היה שם בכור, אלא מפיון שהיה הכור לאחד מהן מת היה עושה איקונין שלו ומעמידה בתוך ביתו, ואותו היום נשחקה ונדקת ונזרת והיה אותו היום קשה בעיניהן כאלו אותו היום קברוהו, ולא עוד אלא שהיו המצרים קוברים בתוך בתיהם והיו הכלבים נכנסין דרך הכוכין ומחטטין ומוציאין את הבכורות מתוך בוכיהן ומתעטעין בהן ומשה היה בעיניהן כאלו אותו היום קברוהו' עכ"ל, ואם בן המדרש הזה משלים את המדרש הגדול שהכלב גם הוציא את בנה חמת מקברו, 'והיתה בוכה וצועקת ומוללת עליו' - ממש כפשוטו, וזה נרמז בפסוק

עבודת' דער קשה שמכביד על האדם, ואם זה ככה זה דבר רע מאד. זה היסוד של כל אדם, שהאדם חיב לעבוד את ארבעת השלפים האלה: בתהלה הולך לו, חכם - הוא מצליח, ולאחר זמן פתאום יש לו משברים והוא נפל ולא הולך לו. ונתייח לו רע והושבים עליו רע. כמו שמפרנו מקדם על הרב וואזנער שלא היה לו אפילו ושיבה ללמד בה, וזה היה התקופה של הרשע' שלו שהוא היה צריך להתמודד עמה, שהכל מריר, הכל לא נעים, הכל נראה עבודה אחת של מצרים. **לכם ולא לו** הרשע אומר לכם' זה לא שיש אלי, ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל וכפר בעקר, כשאדם מוציא את עצמו מן הכלל אז הוא בכפירה ממש, וכל אחד יש את זה. והוא אומר על דוד המלך שהוא הגיע לזמן בנה שהוא בא לעבד עבודה זרה, שפתיב שהוא הגיע "עד הראש", הוא דורשים שהוא הגיע לעבד עבודה זרה בכובד. זה היה התקופה של הרשע' שלו. **אף אתה הקחה את שני ואמר לו: בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים** - נכון שאתה בעת לא מצליח, אבל גם לי היה את הדבר הזה, אל תשאיר במצרים! **אלו היה שם לא היה נגאל**, אם היית נשאר בדרגה הו' שם' במשבר שלך אתה אף פעם לא תצא משם, תתקדם הלאה ותצא. זה התקופה של האדם שיש לו את המשברים ואז הוא נקרא 'רשע'.

דרגת שלישיית - תם

תם העולם הושב שתם זה דבר לא טוב, אדם תמים שאפשר לעבד עליו. אבל זה לא נכון, יש בהגדות העתיקות של פראג שפתיב מעל התמונה של תם: "תמים תהיה עם ה' אלקיך" התפך ממה שאנחנו יודעים. יכול להיות שהמדפיסים של הדורות האחרונים פשוט היו 'עמיצים' והם לא ידעו מה זה תם, אבל פעם בדורות הקדומים תם היה דבר נפלא מאד. תם הוא אדם חכם מאד. 'חכם' זה מדה ראשונה בעבודת ה', הוא לומד ורוצה להכין; 'רשע' הוא כבר עבר משברים והוא עמד בנסיונות קשים של הרשע שהיו לו בפירות, אבל הוא לא נפל הוא החזיק הלאה. **אלו היה נשאר שם לא היה נגאל**, הוא ממשיך הלאה והוא מגיע לדרגת תם, תם זה הדבר הכי חשוב שיכול להיות. זה כמעט הדרגה העליונה ביותר, שמקבל כל דבר בתמימות והוא שמת בחלקו. **תם מה הוא אומר? מה זאת, זאת** זה שאדם מצביע על דבר הוא רואה את זה בחוש, הוא פנה תמים, הוא רואה את הקב"ה בעיניו בכובד והוא שואל: מה זה הדבר הנשגב שאני רואה? **וצאמת אליו** תסביר לו גם ברור: **בחזק יד** תראה לו את זה ממש מוחשי, **בחזק יד הוציאנו ה' מפית עבדים**, תראה לו את ה'יד', זה מורה באצבע, תסביר לו עם הידים. תם זה דרגה גדולה שהוא רואה הכל בחוש שה' נותן לו כלי סוף והוא שמת בחלקו. הוא הגיע לדרגה עצומה.

דרגת רביעית - שאינו יודע לשאול

ואחרי הכל, הדרגה הכי עליונה זה **אינו יודע לשאול**, אין לו שום שאלות, הכל טוב לו, הוא שמת. רק מי שמרגיש את עצמו משהו שואל. אבל יש דרגה שאדם הוא כלום, הוא פנה עניו, אין לו שום דבר מעצמו, אין לו רצון עצמו. מה שה' רוצה - זה מה שהוא רוצה. אז הוא לא יודע כלום, הוא לא יודע להתפלל, הוא לא יודע ללמד, הוא מרגיש ככה בלבו שהוא לא יודע שום דבר. **את פתח לו**, את זה השכינה הקדושה פתח לו - הקב"ה פותח לו פתח. **שנאמר: והגדת לבנה ביום ההוא לאמר בנים אתם לה' אלליכם** - הקב"ה פותח לנו שערים נפלאים להגיד לנו "בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים". זה' שאפשר להצביע על הדבר לשאינו יודע לשאול. ושאינו יודע לשאול זה הדרגה הכי גדולה. יותר מהחכם ומהתם. פי אין לו שום קשיות על ה'. הוא הולך ממש בלו מבטל לקב"ה. אין לו שום קשיות, מה שה' עושה - למוכה. והוא מאמין שהכל טוב. הייז.

כנגד ארבעה בנים דברה תורה, אחד חכם, רשע, תם, ושאינו יודע לשאול. יש ארבעה סוגי בני אדם: כ"א עם הפעולות שלו, יש חכמים, יש רשעים, תמימים, יש שלא יודעים. אך באמת ארבעה בנים הולך על האדם עצמו. כ"א יש לו ארבע דרגות של ארבעה בנים. כל אחד עובר את ארבע התקופות האלו בתיים:

דרגת ראשונה - חכם

חכם מה הוא אומר? מה הפימן של חכם? הוא מבחין בדבר ושואל, מה העדות? יש מצות שהם עדות, "עדותיך נאמנו מאד", אפשר לראות שזה עד. מצות תפילין, יש חקים ומשפטים. החכם מבדיל בין נושא לנושא, הוא חכם ומתעמק בכל מצוה ומצוה, ורוצה להכין. **"אשר צוה ה' אלקיניו אתכם"**, מקשים: מה בינו לבין הרשע, שניהם אמרו **אתכם**, ושניהם הוציאו את עצמם מן הכלל? אך באמת החכם לא מוציא את עצמו בגלל שנאה, אלא מתוך ענוה, הוא אומר: "מה העדות והחקים והמשפטים" איזה יפיו **אשר צוה ה' אלקיניו** ובאן הוא משתף את עצמו באמונה - ה' אלקיניו, אני גם רוצה להכין, אני רחוק מזה, **איזהו חכם המפיר את מקומו**, ה' צוה אתכם - אני גם רוצה להיות בפנים, תסבירו לי מה זה חק, עדות... **אף אתה אומר לו**, הקב"ה אומר לו כל הלכות הפסח, פסח זה אמונה. הקב"ה אומר לו את סוד האמונה: **אין מפטירין אחר הפסח אפיקומין**. אפיקומין זה מלשון אפיקו מן - להוציא לו דברים מתוקים את הפון שהיה במדבר, ה' נותן לחכם את הפון.

דרגת שנייה - רשע

רשע - זו דרגת שנייה אחרי שהחכם מתחיל לשאול שאלות, בדרך כלל מי שמתחיל בעבודת ה', תורה ותפלה ויראת שמים, לא ימלא! לא מצינו אפילו אחד בתנאים ואמוראים, בראשונים ובאחרונים שתמיד הולך לו מהתהלה עד הפוף, אין פנה דבר. לכ"א היה ירידות. הרמב"ם, ר' אליעזר, ר' עקיבא. ואברהם איבנו בעצמו מעה בשמש, ותירה, והלך מא' לא'. "מתחילה עובדי ע"ז היו אבותינו במצרים", לכ"א יש את הדברים שצריך לעבור. "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", וכמו שנאמר "והמכשלה אשר תחת ידך", תמיד יש דברים שנקשה ועובר על האדם בתיי. הוא חכם אך עובר עליו התקופה של 'רשע' משברים בתיי, זה נקרא 'רשע'. בכאלו מצבים לא נעימים, מה הוא אומר?

חקשים של מן פוסק חזר שליטיא

מור הגר"ש וואזנער שה' ישלח לו רפ"ש מהרה לאוי"ט, ספר, שלא קבלו אותו לשיבת "חכמי לובלין", והמהר"ם שפירא וצ"ל בעל הדרג היומי פתאום רואה אותו בתוך הישיבה, והוא שואל אותו: מה אתה עושה כאן, הרי לא קבלנו אותך לשיבה? הוא יושב שם בסוף הישיבה במערב ולומד, ענה ר' שמואל: אני בסך הכל מחכה לרפכת ועד שהרפכת תגיע הכל על הזמן אז בינתיים אני לומד. אמר המהר"ם 'אם אתה פנה מתמיד אז תשאיר בישיבה'. ודוקא מפניו יצא מה שיצא, יש לנו מפניו את כל פסקי ההלכות וכל הדור היום עומד עליו וכל הצניעות בזכותו וכו', כל אחד יודע שהרב וואזנער זה הסמל של כל דבר שבקדשה, המלחמה נגד כל הפלים הפומאים שיש היום בדר, זה האיש אשר חקים את עלה של תורה, דוקא בזכות הראש החלש שלו. עכ"פ לכל אחד יש את הרשע' שלו, כל אחד יש לו את הטבעים של הרשע וכל אחד יש לו את הטבעים של עו כנמר רץ בצביו וגבור כארי, השאלה למה הוא משתמש בזה. כל אחד יש לו רע בלב והוא יכול להפך את זה לדברים טובים. **רשע מה הוא אומר**, כשהוא במשבר מה הוא אומר? **מה העבודה הזאת לכם**, הוא לא רואה את התבדלים, אין לא את המבדיל בין קודש לחל, הוא רואה את כל העדות והחקים כאלו הכל מקשה אחת